

Tarixin tədrisi zamanı diqqət yetirilməli məsələlər

Müstəqil Azərbaycan dövlətinin milli təhsil siyasətinin əsasları ulu öndər Heydər Əliyevin müdrik rəhbərliyi ilə formalaşdırılıb. Son illər bu siyasət yeni dövrün çağırış və reallıqları nəzərə alınaraq cənab Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla inkişaf etdirilir. Bu gün Azərbaycan elmi və təhsili sivil dünyanın modern elm və təhsil sistemində uğurla integrasiya olunur. Düşünürəm ki, son illər ölkəmizin ictimai-siyasi, iqtisadi həyatının bütün sahələrində əldə olunan bariz uğurlar da bunu təsdiq edir.

Hər kəsə yaxşı bəllidir ki, təhsilsiz heç bir yerdə inkişaf və tərəqqi ola bilməz. Bu gün Azərbaycan təhsilində uğurlu islahatlar keçirilir. İxtisasından asılı olmayaraq müəllimlərin qarşısında duran vəzifə Azərbaycanın xoşbəxt gələcəyi naminə bilikli və savadlı gənclər yetişdirməkdir.

Ümumtəhsil məktəblərində tədris olunan fənlər içərisində tarix fənni xüsusi yer tutur. Məhz bu fənnin köməyi ilə şagirdlər Azərbaycanın dövlətçilik tarixi, müxtəlif xalqların keçmiş, cəmiyyətin inkişafı və tanınmış şəxsiyyətləri haqqında dəqiq və dolğun məlumatlar əldə edirlər.

Tarix müəllimi gündəlik dərsi planlaşdırarkən sinifdə dərsləklə yanaşı xəritənin, sxemin, audiovizual vəsaitin, ədəbiyyatın və s. resursların olması vacibdir. Müəllimin şagirdlərə yanaşma tərz, səliqə nitqi, yüksək intellekt də böyük əhəmiyyətə malikdir. Bütövlükdə,

tarix fənni müəllimdən böyük yaradıcılıq tələb etdiyinə görə dərstdə Azərbaycan dili, riyaziyyat, ədəbiyyat, coğrafiya, informatika və digər fənlərə integrasiya şagirdləri zehni fəaliyyətə, müstəqil düşünməyə istiqamətləndirir.

Etiraf edək ki, indiki və əvvəlki illərin şagirdləri arasında fərqlər çoxdur. Əgər indi şagirdlər mövzuya aid müxtəlif təqdimatlar, fotoalbomlar və hətta slaydlar hazırlamağa təşəbbüs göstərirərsə deməli, bu, təhsilimizin uğurudur.

Ötən il VIII sinifdə Qarabağ tarixi fənnini tədris etmişdim. Dərstdə şahidi olmuşdum ki, şagirdlər işğal altında olan torpaqlarımızla bağlı dəqiq məlumatları internet şəbəkəsindən toplayır, cavablandırırlar. Xüsusən, "Ermənilərin kütləvi şəhərdə Qarabağa köçürülməsi, Türkmənçay və Ədirnə müqavilələri", "Qarabağda erməni separatçı-terrorçu işğal rejimi, ermənilərin köçürülməsinin növbəti mərhələsi" mövzularının tədrisində şagirdlər bir-birindən maraqlı təqdimatlar, slaydlar hazırlamışdılar. Onlar "Şəhidlərimiz və milli qəhrəmanlarımız" adlı essədə isə Azərbaycanın əbədi və əzəli parçası olan Qarabağda mənfur ermənilərlə döyüşdə şəhid olan oğullarımızın qəhrəmanlığından yazmışdılar. Həmçinin, es-sələrdə babalarımızın bizə əmanət qoyduğu vətəni Milli Qəhrəmanlar Əlif Hacıyev, Albert Ağarunov və Mübariz İbrahimov kimi qoruyacaqlarını qeyd etmişdilər. Bu yerdə "və-

tənpərvərlik insanın doğulduğu ailədən başlasa da məktəbdə formalaşır" kəlamının nə qədər düzgün olduğunu xatırlamaq istədim. Həmkarlarımdan da diqqətinə çatdırardım ki, bu gün məktəbdə şagirdlərə aşıladığımız vətənpərvərlik tərbiyəsi tariximizə və keçmişimizə olan məhəbbət, eləcə də övladlarımızın vətənin müdafiəsinə hər an hazır olması deməkdir. Biz tarix müəllimlərinin dərslərdə vətənpərvərlik tərbiyəsini aşılanması üçün potensial imkanları daha çoxdur.

Tarix müəllimlərinin diqqətinə digər bir amilin vacib olduğunu da çatdırırdım. Müəllim dərstdə şagirdlərin yaş xüsusiyyətlərini nəzərə almalı, onları maraqlandıran suallara dolğun cavab verməlidir. Təlim prosesində şagirdlərin bilik və bacarıqları ilə bərabər onların yaradıcılıq qabiliyyətləri də kənarda qalmamalıdır. Rəsm çəkmək qabiliyyəti olan şagirdin istedadından yeni mövzunun tədrisində istifadə etmək mümkündür. Belə ki, rəssamlığa meyil göstərən bəzi şagirdlərin qruplarla iş mərhələsində tarixi abidələrin, qədim məişət əşyalarının və şəxsiyyətlərin şəklini vərəq üzərində çəkməsi təqdirləyicidir. Şagirdlər istər kollektiv, istərsə də qrup işində aktivliyi ilə seçilir. Bu zaman şagird fəal subyektlər olaraq tarixi faktları mənimsəyir, qrup yoldaşlarının cavablarını dinləyir, müstəqil fikirlərini söyləyir. Müəllimin vəzifəsi isə şagirdin müstəqil fikirlərinə hörmətlə yanaşmaqdır. Təlim pro-

sesində şagirdlərin bilik, bacarıq və vərdislərinin yoxlanılması da diqqətdən kənarda qalmamalıdır.

Tarix müəllimi həm də dərstdə şagirdlərə əsl psixoloq kimi yanaşmağı bacarmalıdır. Çünki şagirdlər eyni xüsusiyyətlərə malik deyillər. Onlar bilik səviyyəsinə, davranışına və düşüncə tərzinə görə fərqlənirlər. Bu zaman müəllimin əsl peşəkarlığı şagirdlərlə ünsiyyət və yanaşmanı düzgün qurmasıdır. Müəllim həm də şagirdlərin dilini tapmalı, qabiliyyətlərini üzə çıxarmağı bacarmalıdır.

Yeni mövzu ilə tanışlıqda şagird dərsləkdə verilən mətnlə, tarixi mənbələrlə, xəritələrlə, illüstrasiyalarla tanış olur, mövzu ilə bağlı zəngin informasiya əldə edir.

Tədris proqramına müvafiq olaraq müəllim VII sinifdə Azərbaycan tarixi fənninin tədrisində "İntibah mədəniyyəti" mövzusunun keçir. Bildiyimiz kimi, IX-XII yüzilliklərdə Azərbaycanda intibah mədəniyyəti formalaşmış. Müəllim həmin dərslərdə Azərbaycan intibah mədəniyyətinin, dünya sivilizasiyasının mərkəzlərindən biri olması haqqında nəticə çıxarmasına nail olmalı və intibah mədəniyyət nümunələri əsasında şagirdlərdə erkən orta əsrlərə dair təsəvvür formalaşdırılmalıdır. Müəllimin bu mövzunun tədrisində Azərbaycan baş verən intibahı memarlıq, incəsənət və ədəbiyyatla daha sıx əlaqələndirməsi də vacibdir.

Şagirdlərin zehni inkişafında testlərin əhəmiyyətini də qeyd etmək istədim. Məlumdur ki, müəllim şagirdlərin əldə etdiyi biliklərin nəticəsini test tapşırıqları vasitəsi ilə qiymətləndirir. Məsələn, dərstdə formalaşdırılmış və subyektivləşdirilmiş biliklərin yoxlanılması məqsədilə xronologiya, kartoqrafiya, tarixi şəxsiyyətlər, faktlar, termin, anlayışlar və s. üzrə bilikləri yoxlayan testlərin verilməsi məqsədəuyğundur. Məhz belə test tapşırıqları şagirdləri daha tez sərbəst düşünməyə istiqamətləndirir.

Bu gün təhsil sahəsində informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqi keyfiyyətin təminatına müsbət təsir edir. İndi öz üzərində məhsuldar işləyən müəllimi kompüterlə təsəvvür etmək olmaz. Orta ümumtəhsil məktəblərində təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsi istiqamətində istifadə olunur. Məlumdur ki, "interaktiv" termini qarşılıqlı fəaliyyətə əsaslanan deməkdir. Tarix fənninin tədrisinin öyrənilməsində tətbiq olunan interaktivlik həm də bilavasitə

idrak fəaliyyətinə əsaslanır. Məsələn, tarix dərslərində keçirilən rollu oyunlar, beyin həmləri, diskussiyalar, qrup layihələri, debatlar və s. şagirdlərdə müstəqil iş vərdisləri yaradır, onlara yeni bilik verir. Dərsini yeni metod və üsullarla qurmağı bacaran müəllimin zəhməti isə heç zaman itmir. Belə biliklər şagirdlərdə yaradıcılıq və tədqiqatçılıq qabiliyyətlərini inkişaf etdirməklə yanaşı, onları həm də vətənimizin tarixini dərindən öyrənməyə ruhlandırır. Bir sözlə, dərslərin müxtəlif mərhələlərində tətbiq olunan təlim üsulları - BİBÖ, klaster (şəxələndirmə), mühazirə, Venn diaqramı, karusel və s. şagirdlərin yaddaşında uzun müddət qalır. Ümumiyyətlə, müəllimin dərstdə müxtəlif təlim metodlarından istifadə etməsi şagirdlərin tarix fənninə marağını artırmış olur.

Tarix dərslərində şagirdlərin müstəqil apardığı tədqiqatlardan biri də mənbələrlə iş adlanır. Mənbələrlə iş - əsərlər, tarixi hekayələr, müxtəlif əsərlərdən parçalar, illüstrasiyalar, xəritələr daxildir. Mənbələrlə iş şagirdləri tədqiqata, yaradıcı axtarışa

düzgün istiqamətləndirir.

Biz tarix müəllimlərinin qarşısındakı əsas vəzifə şagirdlərimizi əsl vətəndaş kimi yetişdirməkdir. Məncə bu, ülvə hissin təbliği yaşadığımız ərazidə yerləşən tarixi abidələrimizə ekskursiyalardan başlayır. Məhz şagirdlərin sinifdən xaric tədbirlərdə tarixi abidələrlə tanışlığı onlarda keçmişimizə dərin hörmət hissini formalaşdırır.

Şagirdlərimi "Atəşgah", "Şirvanşahlar saray kompleksi" dövlət tarix-memarlıq qoruqlarına ekskursiyaya apararkən onlar bu abidələrlə tanış oldular, geniş məlumatlar əldə etdilər. Bu ekskursiya həm də onların elmi dünyagörüşünün formalaşmasında, şəxsiyyət kimi yetişməsində mühüm rol oynadı. Deyərdim ki, belə tədbirlərin keçirilməsi şagirdlərdə milli məlik şüurunun oyanmasına ciddi təsir edir. Məncə dərslərdə şagirdlərimizi tarixi abidələrimizlə tanış etmək üçün xüsusi saatların ayrılması vacibdir.

Təranə CƏBİYEVƏ,

Bakı şəhəri 226 nömrəli tam orta məktəbin tarix müəllimi